

تبیین راهکارهای موثر در طراحی فرهنگسرای کودکان با تاکید بر افزایش خلاقیت

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۶/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۹/۰۱

کد مقاله: ۱۳۰۳۹

زهرا مشرفی^{۱*}، فائزه عبد التاجدینی^۲

چکیده

پرورش کودکان در مکان های با کیفیت مناسب تجلیگاه شروع شکوفایی استعداد های آنها می باشد. متأسفانه در کشور ما، مراکزی که هدف اصلی آن افزایش خلاقیت در کودکان باشد به طور خاص وجود ندارد، یا به طور کلی اکثر مراکز موجود، آموزشی هستند و نه پرورشی خلاقیتی. لذا توجه به وضعیت فضای معماری محیط آموزشی و پرورشی کودکان می تواند بستری سازنده جهت ارتقاء خلاقیت آنان باشد. از این رو توجه به وضعیت کنونی مراکز فرهنگی از لحاظ کیفیت فضایی نامناسب از بعد چشم انداز (بعد بصری) و محیط های تفریحی از ضروریات تحقیق حاضر است. هدف از این پژوهش تبیین راهکارهای موثر در طراحی فرهنگسرای کودک از بعد ارتقاء خلاقیت از نظر پرداختن به کیفیات بعد دیداری در ترغیب انگیزش و اشتیاق کودکان می باشد. لذا سوال این است که؛ چه معیارهایی در طراحی فرهنگسرای کودک جهت تقویت خلاقیت بصری او موثر می باشند؟ تحقیق به صورت توصیفی و از نوع اکتشافی با مرور مبانی نظری و تحلیل نمونه های موردی می باشد. نتایج تحقیق نشان می دهند که در طراحی مجموعه های فرهنگی بعد بصری با پیروی از جنبه کیفیتی محیط (از نظر احساسی و عاطفی) مطابق با الگوها و تصورات ذهنی کودکان در رشد و خلاقیت آنان موثر است.

واژگان کلیدی: خلاقیت بصری، کودک، فضای فرهنگی، انگیزش

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده فنی و مهندسی، واحد صفادشت، دانشگاه آزاد اسلامی، صفادشت، ایران

(نویسنده مسئول) Behnazmosharafi@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده فنی و مهندسی، واحد صفادشت، دانشگاه آزاد اسلامی، صفادشت، ایران

کودکان با توجه به پیشرفت محیط زیستی خود را به شکل و موجودیت محیط درمی آورند و زمینه های نوآوری آنها با پیشرفت محیط رشد می کند. در سالهای اخیر، تحقیقات بسیاری انجام شده که از میان عوامل متعدد تأثیرگذار در رشد خلاقیت کودکان ابتدایی، شیوه های آموزشی، جنبه های عاطفی- شناختی کودکان و نیز مسایل تربیتی مورد بررسی قرار گرفته اند؛ اما به تأثیر کیفیت فضای بصری معماری در پرورش خلاقیت و استعداد، کمتر توجه شده است. امروزه نقش مهم رفتاری کودکان و محیط پرورش آنان موضوعی است که در مطالعات طراحان و بانیان امر آموزش مورد کم توجهی قرار گرفته و همچنین قادر نبوده اند آنگونه که مناسب است چهارچوب نظری قانع کننده ای برای نقش طراحی مراکز آموزش کودکان و تأثیر آن بر خلاقیت کودکان و عکس العمل هایشان بدست آورند. از مهمترین عوامل مؤثر در کیفیت یادگیری کودکان ساختار فضای آموزشی آنان می باشد و یادگیری خلاق مستلزم کلاسی فعال، پویا و برانگیزاننده است. خلاقیت به عبارتی بخشی از آن چیزی است که ما را به عنوان انسان منحصر به فرد می کند (آنتونیادس، ۱۳۸۱). بنا به تعریف ادواردز شخص خلاق کسی است که نسبت به اطلاعات مستقیم و داده هایی که در اختیار همه ی ما قرار دارد به شیوه ای جدید برخورد می کند (ادواردز، ۱۳۹۳) به عبارت دیگر خلاقیت توانایی پیدا کردن راه حل های غیر مشهور و جدیدی است که بهتر از راه حل های گذشته می تواند پاسخگوی نیازها و کاستی های مساله باشد. از سخن اندیشمندان و فیلسوفان چنین برداشت می شود که مهمترین مشکل کودک انسان های مدرن، ماشینی و مکانیکی شدن زندگی به ذهنیت و هویت انسان نیز کشیده شده است و در کیفیت نگرش انسان به هر دو جهان موثر واقع شده است. تنها راه حلی که فیلسوفان مدرنیته ارائه می کنند، رویکردی پدیدار شناسانه به خویشتن خویش است. یعنی به تعلیق درآوردن همه پیش فرضها و نظریات و تجربیات قبلی و درکی بدون واسطه و شهودی از موضوع یعنی «خودکودک». در حقیقت بهترین روشی که پیشنهاد می کنند (شعاری نژاد، ۱۳۸۳). پرداختن به هنر و رشد و احیاء خلاقیت فطری کودکان است که با ارتقای فردگرایی افراط شده و پیامدهای آن به حاشیه رانده شده است. بنابراین ساختار طرح ریزی شده تحقیق سعی دارد، با بررسی اجمالی خلاقیت و فاکتورهای مهم آن و سپس پرداختن به دو کارکتر مهم فضای بصری و محیط آموزشی کودکان به استخراج و تثبیت راهکارهای مهم در جهت طراحی فضای بهینه برای کمک و ارتقاء خلاقیت کودک پردازد. لذا نتایج تحقیق نشانگر اهمیت این موضوع است که مرکز خلاقیت بصری کودکان به عنوان فضایی که کودکان بتوانند به دور از نظارت حاکمانه و ارزیابی و مقایسه در عین آزادی و امنیت خاطر به فعالیت پردازند و استعدادهای درونی خود را ابراز کنند، میتواند در شناخت کودکان از خود، دیگران و محیط اطرافشان تأثیر مهمی داشته باشد. همچنین انگیزش و توجه به الگوهای فرهنگی احساسی و فرهنگی عاطفی در طراحی فضاهای فرهنگسرا نقشی اساسی ایفا می کند.

۲- روش تحقیق

روش تحقیق در پژوهش حاضر از نوع کیفی و به صورت توصیفی اکتشافی می باشد. نوع گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه ای و اسناد معتبر و در ادامه با تحلیل نمونه های موردی منطبق بر مبانی نظری در راستای دستیابی به مولفه های مطرح خلاقیت بصری کودکان در طراحی محیط های فرهنگی آموزشی می باشد.

۳- مبانی نظری تحقیق

۳-۱- فرهنگ و تعاریف

در واقع فرهنگ عصاره و خمیره تمدنها است. فرهنگ یک چیز واهی و از پیش معلوم نیست بلکه در اعمال وجود انسان ها ریشه دارد. بنابراین شناخت فرهنگ خودی و حرکت در راستای تکامل فرهنگی یکی از نیازهای اساسی انسان، به ویژه در عصر حاضر می باشد (آشوری، ۱۳۸۰: ۷۴-۷۱).

۳-۲- تعریف کودک

در لغت نامه دهخدا دو واژه با املا کودک وجود دارد که یکی به فتح دال است و دیگری به کسر دال. کودک به فتح دال به معنی کوچک، صغیر و تحقیر شده یا حقیر، و کودک به کسر دال به معنی بچه، فرد نابالغ و فرزند انسان که به حد بلوغ نرسیده باشد، است. کودک، به معنی بچه است، فرد نابالغ و فرزند انسان که به حد بلوغ نرسیده و حکایت از موجودی مستقل دارد که در روند رشد و تکامل قرار دارد و در این فرآیند هنوز به مرز مشخصی که بلوغ نام دارد نرسیده است، اما ذاتا پویا می باشد و بالقوه متکامل است (دهخدا، ۱۳۸۵).

۳-۳- خلاقیت

خلاقیت هوش و استعداد به تنهایی نمی باشد و یا صرفاً تقلید یا حفظ کردن نمی باشد و یا یک چیز تصادفی نیست (آمالی، ۱۳۷۵: ۳۹). لذا در این رابطه دو تعریف وجود دارد و آنهم اینکه خلاقیت زمانی رخ می دهد که آن چیزی که کودک انجام داده قبلاً دیده و یا شنیده نباشد و یک کار متفاوت باشد و دوم اینکه فقط نباید تفاوت داشته باشد بلکه باید دارای هدفی مشخص و معنی دار و جذاب برای کودک باشد (همان). لذا هر چیز متفاوتی جدید و خلاقانه نیست و بایستی یک اتفاق جدید را دنبال کند و یک کاستی را برطرف کند (ترابی، ۱۳۹۰).

۳-۴- خلاقیت در کودک

ویلیامز خلاقیت را نوعی مهارت می داند که اطلاعات به هم ریخته و نامدوم را به هم ربط داده و از آن عامل جدیدی ایجاد شود و در واقع یک ترکیب جدید ایجاد شود که در این راستا تجربیات گذشته در ترکیب با اطلاعات جدید پیوند می خورند. پس می توان چنین نتیجه گرفت: خلاقیت محصول دو عامل درونی (جریان و فعالیت ذهنی انسان) و برونی (معلومات، دانش و آگاهی های فرد) است. هرچه عامل داخلی پویاتر و عامل خارجی پربارتر باشد، محصولات خلاقیت غنی تر است. (عارف نیا، ۱۳۷۶). دکتر علی اکبر سیف می نویسد: آفرینندگی را می توان با اشاره به تعدادی توانایی ذهنی که منجر به تولید آثار خلاق می شود توصیف کرد؛ بنابراین خلاقیت: «توانایی عبور از مرز دانسته ها-محدوده ای عادی دارد- برای رسیدن به مرز ندانسته هاست» (سیف، ۱۳۷۹، ۸۴) و به طور کلی خلاقیت مفهومی چند بعدی و کیفیتی است که در همه انسان ها وجود دارد و تفاوت تنها در میزان آن است.

۳-۵- ارتباط بین خلاقیت و تخیل

با توجه به اینکه دو واژه خلاقیت و تخیل معانی یگانه ای ندارد ولی در عین حال به هم مرتبط هستند و در واقع دو کارکرد نزدیک به هم می باشند. آن موقع که ارتباط تازه ای متوجه و کشف می شود در واقع بواسطه تخیل یک اتفاق جدیدی رخ داده است که ادراک انسانی را مورد واکنش قرار داده ولی آنچه مسلم است اهمیت این موضوع بوده که همیشه کاربرد تخیل همیشه معنای خلاق را نمی دهد. برای مثال، بازی تخیلی کودکان می تواند تکراری باشد. آنان ممکن است صرفاً نقش ها و سناریوهایی را که می دانند تکرار کنند. (ربیعی، ۱۳۹۲، ۵۴).

۳-۶- قابلیت های محیط کالبدی در ارتقاء خلاقیت

کودکان فعالیت هایی را انتخاب می کنند، مدت ها وقت صرف آن مینمایند و از آن بیشتر لذت می برند که احساس مسلط بودن به آن راداشته باشند. کودکان اموری را انتخاب می کنند که وقت زیادی می برند و از آن لذت زیادی می برند و آنها در واقع خواهان انجام اموری هستند که به آن مسلط باشند. در این راستا خلاقیت امکان پرورش افراد را فراهم می کند و محیط نقش مهمی دارد. محیط های نابسامان و نامساعد توان کمتری در محرکه خلاقانه کودک دارند و امکانات محیطی که کودک در آن قرار دارد نیز مهم است (حسینی، ۱۳۷۶). مساله مهم دیگر که در حفظ پیوند کودک با محیط و ایجاد حس امنیت روانی برای او موثر است، وضوح و خوانایی محیط برای کودک می باشد. محیطی که آن را به سهولت درک و تعبیر نماید، بنابراین یکی دیگر از ویژگی های محیط مناسب، انطباق داشتن با توانایی شناختی و ادراکی کودکان است در عین حال که به گسترش طرحهای ذهنی و شناخت آنان یاری رسانده بروز خلاقیت را ممکن می سازد (شعاری نژاد، ۱۳۹۲).

۳-۷- چگونگی درک معنای محیط توسط کودکان

کودکان هنگام مواجه شدن با محیط به دنبال راههایی برای ارضای نیازهای خود هستند. جنبه های مختلف طراحی به کودکان اجازه می دهد تا به صورت بی پروا به کاوش در محیط خود پرداخته، در نتیجه در حین حرکت به اطراف، آموزش ببینند و یاد بگیرند. این امر به آن ها امکان ارتقای روابط معنادار را در مدرسه و جامعه و از طریق تعامل با محیط فراهم می سازد. بر این اساس، ترکیب بخش های شفاف، دیوارهای صلب با جداره های توری شکل ناهموار سبک وزن، شرایط قابل تغییری را در فضاهای ساختمان ایجاد کرده، بر حس پدیدارشناسی مکان در کودکان می افزاید (مستعدی، ۲۰۰۶: ۲۱۲).

شکل ۱- طراحی فضای داخلی مختص کودکان (نیک روش و قاسمی سیجانی، ۱۳۹۳).

همچنین هنگامی که محیط ساخته شده، فضاهایی جهت یافتن پناهگاه را برای کودکان تأمین می کند که در آن به دور از والدین خود یا موقعیت های استرس زا باشند، در این صورت این امر امکان شناخت هویت مکان های معنادار و در نتیجه خودشناسی را در زمان رشد کودک فراهم می نماید (سعید، ۲۰۰۶: ۴).

۳-۸- چگونگی کسب تجربه کودکان در فضا

فضای کودکانه بر اساس مطالعات صورت گرفته مشابهتی ساختاری با فضای بزرگترها ندارد. فضای کودکان فضاهایی بالقوه هستند که با عوامل احساسی کودک درگیر هستند. عواملی مانند حس بساواایی، بینایی و ... کودک را درگیر خود کرده و این درحالی است که فضای بزرگترها حالتی ایستا و ثابت داشته و در واقع آنطور که باید حواس انسانی آنچنان متوجه آن نیستند و یک ریتم انتزاعی وار و بدور از زمان شکل گرفته است. بر این اساس، در حین طراحی فضایی برای کودکان، معماران نیازمند توجه به جنبه های مختلف حواس انسان و ارتباط آنها با معماری می باشند (نیک روش و قاسمی سیجانی، ۱۳۹۳).

جدول ۱- تأثیر حواس پنجگانه کودک در شناخت محیط و کسب تجربه (نیک روش و قاسمی سیجانی، ۱۳۹۳).

بینایی	کودک را در جهت لمس نمودن اجزای فضا تشویق نموده و شرایط را برای رویارویی با دیگر حواس، مهیا می سازد.
بویایی	عناصر رایحه دار به کودکان اجازه می دهد تا با محیط ساخته شده پیرامون خود ارتباط برقرار کرده، کسب تجربه نمایند (آگوستین ۱۱، ۲۰۰۹).
شنوایی	اصوات بر خلق و خو و احساسات کودک تأثیر داشته و حس افراد از فضا را افزایش می دهد. کودکان از صداهای غیرمعمول (تونل ها، غارها و دیوارهای منعکس کننده صدا) لذت برده، که باعث بسط تخیل آنها می گردد
چشایی	کودکان بارها اجسام را توسط زبانشان مزه می کنند که این واکنشی طبیعی می باشد.
لامسه	کودکان از این حس، جهت برقراری ارتباط با فضاها و مکا نها استفاده کرده که قابلیت ادراک آنها از محیط را افزایش می دهد

یک ساختمان، از طریق ایجاد بافت ها، الگوها و پوشش های گیاهی، می تواند پاسخگوی تمام حواس کودکان باشد (همان).

۳-۹- کودک، تأثیر فضای سبز بر کودکان

کودکان به طور خودجوش دوست دار محیط زیست هستند و در مورد آن به کنجکاوی می پردازند و این موضوع را در برخورد آنها با طبیعت می توان به خوبی مشاهده کرد (فرح پور و بختیاری، ۱۳۸۸). آنچه دی پی تحقیقات مشخص شده است اهمیت تأثیر فضای سبز بر روی رشد کودکان بوده که این موضوع بر قوه ادراک کودک تأثیرگذار بوده و در واقع فضاهای باز و سبز بیشترین تأثیر را بر خلاقیت کودک داشته اند (مظفر و همکاران، ۱۳۸۶).

توانایی استفاده از تخیل یک مهارت شناختی است که همه افراد در طول زندگی به آن نیاز دارند و باید کودکان را تشویق کرد که چگونه این کار را از ابتدا با فرصت های مکرر برای بازی های تخیلی انجام دهند. به دلیل رشد تخیل در دوران کودکی است که به ما به عنوان بزرگسال قادر به انجام بیشتر وظایفی می شویم که زندگی روزمره به آنها نیاز دارد. آلبرت انیشتین چنین بیان می کند که: منطق شما را از A به Z می رساند. تخیل شما را به همه جا خواهد رساند.» درست است. بزرگسالان باید هر روز از تخیل خود برای کمک به حل مشکلات، برنامه ریزی، پیشرفت و کشف یا اختراع چیزهای جدید استفاده کنند. برای تجسم درست و لذت بردن از لذت های زندگی مانند یک کتاب خوب یا یک فیلم، تخیل لازم است. این یک عامل اساسی برای درک دیدگاه های دیگران و برای تفکر خلاقانه است. (همان)

۳-۱۰- عوامل کالبدی تعیین کننده رفتار محیطی

محیط فیزیکی بر روی فرد تأثیراتی دارد که در قالب کارکردهای رفتاری محیط شناخته می شوند و بعضاً به نام های محیط درگیرشونده شناخته می شوند.

انسجام: به مفهوم قابل درک بودن فرم ها و نمادهای محیطی می باشد (Kaplan & Kaplan, ۱۹۸۹).
 خوانایی: مرتبط با انسجام بوده و در واقع معنای حرکت در درون ساختمان را بیان می کند. در واقع طرح خوانا نشان از سازماندهی بصری دارد (Lynch, ۱۹۶۰).
 پیچیدگی: در واقع معنای پیچیدگی تنوع فعالیت ها و عملکردهای درون محیط می باشد.
 کنجکاوی: به معنی میزان اطلاعات پنهان شده در محیط است که فرد می تواند آن را کشف کند (Bell, et al, ۲۰۰۱).

جدول ۲- چگونگی ارتباط عوامل تعیین کننده رفتار محیطی و ویژگی های مؤثر بر خلاقیت کودک

توضیحات	ویژگی های مؤثر بر خلاقیت کودک			عوامل تعیین کننده رفتار محیطی
	بازی	کنجکاوی	تخیل	
انسجام در محیط با ایجاد حس امنیت در کودک، او را به بازی در محیط فرا می خواند.	*	-	-	انسجام
محیط های خوانا کودک را به حرکت دعوت کرده و به او آدرس میدهند و بدین صورت کودک را به کنجکاوی و بازی دعوت میکنند.	*	*	-	خوانایی
پیچیدگی محیط از طریق تأثیر بر تخیل و کنجکاوی کودک، او را به بازی در محیط تحریک میکند.	*	*	*	پیچیدگی
میزان اطلاعات پنهان شده که حس کنجکاوی کودک را ترغیب می کند و همچنین محیط های محرک و پیچیده، با انعطاف پذیری و ایجاد کردن تعاملات اجتماعی.	*	*	*	کنجکاوی

جدول ۳- عوامل تعیین کننده رفتار محیطی مؤثر بر خلاقیت کودک

عوامل تعیین کننده رفتار محیطی مؤثر بر خلاقیت کودک						
رمز و راز	پیچیدگی	خوانایی		انسجام		
		علائیم به جا و مناسب	روشنی و سادگی فرم های هندسی	تداوم موضوعی در طرح	وجود ریتم	وضوح و قابل درک بودن فرم ها، المان ها، بخش ها و اجزای ساختمان و رابطه مابین آنها

۴- بررسی نمونه های موردی

۴-۱- هیومن پارک مجموعه آموزشی و تفریحی مخصوص کودکان در تهران

هیومن پارک فضایی جهت تعلیم کودک در کنار آن تفریح و سر زدن به دنیای عجائب و تخیل کودک مناسب است. در واقع این پارک فضایی که در کنار اشکال سه بعدی اندام های داخلی بدن است.

شکل ۲- هیومن پارک مجموعه آموزشی و تفریحی مخصوص کودکان در تهران (منبع: <https://www.smarttiz.com>).

پارک انسانی هیومن پارک از مکان های مطرح تفریحی و فرهنگی می باشد که افراد جهت بازدید و گردش انتخاب می کنند و این پارک در واقع یک مجموعه خلاقانه از اتفاقات آموزشی و تفریحی می باشد. هیومن پارک تهران در محوطه موزه دارآباد تهران که خود از موزه های بسیار متفاوت، خاص و مشهور ایران است قرار دارد. مجموعه ای با ۱۲۰۰۰ متر مربع مساحت است.

شکل ۴- فضای درونی هیومن پارک تهران (منبع: <https://www.smarttiz.com>).

شکل ۳- فضای بیرونی هیومن پارک تهران (منبع: <https://www.smarttiz.com>).

ایده های بدن انسان و بعد آموزشی فضای داخلی آن برای کودکان هم جنبه نمایشی دارد و هم جنبه تفریح و سرگرمی که قوه تخیل آنان را نیز به تلنگر و می دارد. طبق دوم پارک هیومن کافه ای با تجهیزات نمایشگاه در قالب بیمارستان جهت بازدیدکنندگان قرار گرفته که با رنگ بندی محیطی درمانی و شاد فضایی مفرح برای افراد بالاجسود کودکان فراهم کرده است.

شکل ۵- دکتر لاند فضای طبقه بالای هیومن پارک تهران (منبع: <https://www.smarttiz.com>).

فضای دکتر لاند با طراحی داخلی و رنگ بندی های زیبا و فیگوراتیوهای مجسمه مانند خود درون مجموعه حس و حال زیبایی جهت بازدید کودکان فراهم کرده است. از موارد مطرح در طراحی فضای هیومن پارک به شرح ذیل است:

- توجه به شاخصه های رنگی و ترکیبات رنگی شاد
- توجه به خلاقیت و دنیای تخیل کودک با مجسمه ها و فضاهای درونی جذاب
- توجه به بازی و سرگرمی کودک
- سرزمین ماسه مگامال در غرب تهران

این مجموعه با پارک‌ها ی‌شنی خود فضای خلاقانه‌ای را برای کودک ایجاد کرده است. رنگ‌بندی فضاها به گونه‌ای است که از رنگ‌های شاد جهت طراوت محیطی و برای سنین ۳-۹ سال استفاده شده است و همچنین این مجموعه طبق آخرین استانداردهای کودک طراحی شده است.

شکل ۶- سرزمین ماسه مگامال در غرب تهران (منبع: <https://kilid.com>).

فضای بازی ماسه به نوعی بازی روحی و روانی محسوب می‌شود و یکی از عوامل مهم خلاقیت کودک بوده که مستقیم بر تخیل کودک تاثیرگذار است و کودک در این مکان امکان تجربه آن را دارد.

شکل ۷- فضای داخلی سرزمین ماسه مگامال در غرب تهران (منبع: <https://kilid.com>).

ترکیب‌های رنگ‌های شاد و همگن آن با فضایی بزرگ در قالب بازی تخیلی می‌تواند زمینه‌های رشد فکری کودک را فراهم آورد.

۲-۴- کاخ فرهنگی کودکان: مقصد برجسته در شهر دا نانگ

کاخ فرهنگی کودکان VND دا نانگ به مقصدی برجسته در شهر تبدیل شده است. این بنا در سال ۲۰۱۶ توسط انجمن معماران ویتنامی جایزه ملی طلای معماری را دریافت کرد. ترکیب‌های رنگی و کودکانه از شاخص‌های حجمی این بنا می‌باشد. این ساختمان ۳ طبقه که در سال ۲۰۱۶ تکمیل شد شامل یک محوطه چند منظوره، منطقه تفریحی، کلاس‌های درس، کتابخانه و سالن است.

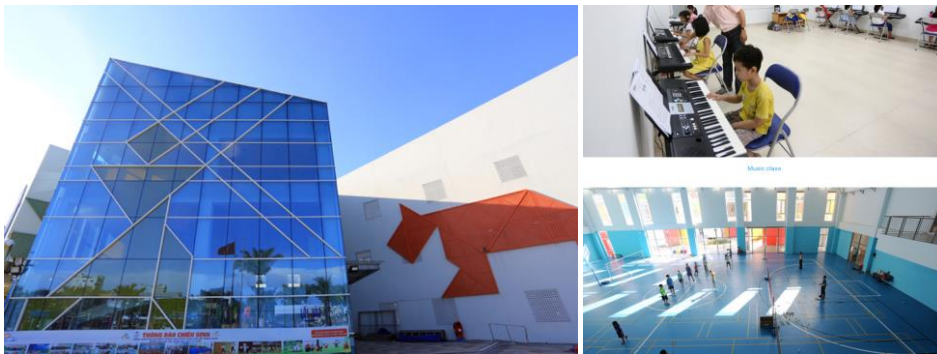

شکل ۸- کاخ فرهنگی کودکان: مقصد برجسته در شهر دا نانگ (منبع: <https://en.dangcongsan.vn>).

شکل ۹- بدنه های پازلی و رنگی مجموعه فرهنگی در شهر دا نانگ، حیاط کاخ فرهنگی کودکان: در شهر دا نانگ (منبع: <https://en.dangcongsan.vn>).

وجود بدنه های رنگارنگ و تنوع مسیرهای دسترسی در فضاهای ارتباطی حالتی شاداب به محیط کودکانه این مجموعه داده است. در این مجموعه از رنگ های آبی در ترکیب با رنگهای روشن و منظره ای با آب نما و استخر وسیع چشم انداز زیبایی را برای مردم به ارمغان آورده است. در واقع ساخت و ساز بر اساس بازی پازل معروف ژاپنی، Tangram طراحی شده است.

شکل ۱۰- طراحی داخلی مجموعه فرهنگی در شهر دا نانگ- نمای شیشه ای و ترانسپارنسی بنای کاخ در شهر دا نانگ (منبع: <https://en.dangcongsan.vn>).

طراحی داخلی مجموعه به گونه ای است که دارای سالن های وسیع چند منظوره بوده و طیف های رنگی ملایم و شاداب برای طراحی محیط درونی انتخاب شده اند. طراحی منحصر به فرد این کاخ را به مقصدی جذاب برای عکاسی تبدیل کرده است.

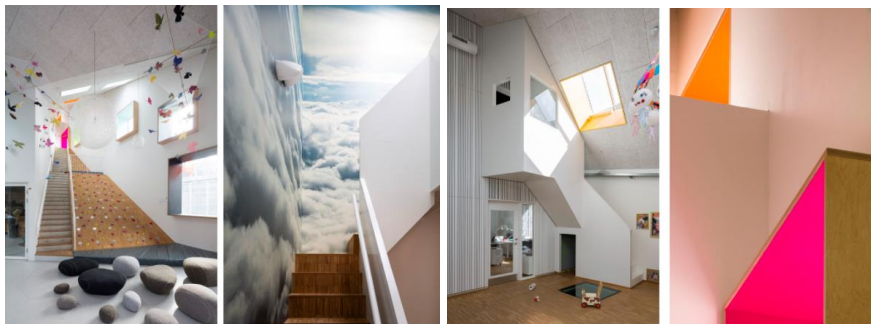
۳-۴- خانه فرهنگ و هنر کودکان در کپنهاگ

حائز جایزه معماری ساختمان ها ۲۰۱۳ از شهر کپنهاگ و بهترین ساختمان آموزشی در جهان در سال ۲۰۱۴ است. ورودی مجموعه به گونه ای است که حالتی جذاب با پنجره کوچک نامنظم و نامتعادل تعریف مناسبی برای فضای کودک در بطن ورود دارد. خانه فرهنگ کودکان از طریق اکسترود کردن و برش اشکال ساختمان های مجاور مقیاس های مختلف آنها را واسطه می کند. محل اتصال ساختمان، جایی که خطوط امتداد یافته ساختمان های موجود به هم می رسند، پایین آمده است تا حداکثر نور خورشید به حیاط مجاور برسد. تعبیر خانه فرهنگ کودک شگفت انگیز و تخیلی است: با سقف و نماها یکسان رفتار می شود و خانه مانند خانه های معمولی «شروع» و «پایان» ندارد. ساختمان به صورت کوه سازماندهی شده است. تمام فضاهای داخلی از نظر بصری به هم متصل هستند و توسط گردش پویا به هم متصل می شوند. این خانه فضاهای انعطاف پذیر و میلمان سفارشی را ارائه می دهد که ثابت شده است که خلاقیت و مشارکت فعال کودکان را افزایش می دهد. این فضاها فرصت هایی را برای استفاده های متنوع فراهم می کند و گروه های سنی ۰ تا ۱۸ سال با نیازهای متغیر را در خود جای می دهد.

شکل ۱۱- ورودی و نمای بالا از خانه فرهنگ و هنر کپنهاک (منبع: <https://urbannext.ne>).

نوزادان از کشف کاربردهای بدیع برای اشیاء، و بعداً راه حل های جدید برای معماها و معانی بدیع کلمات لذت می برند. خانه فرهنگ کودک امکانات و برنامه های مختلف بازی را برای کودکان در هر سنی ارائه می دهد. این سازه که در گوشه ای از خیابان قرار دارد، میان ساختمان های آجری مجاور، که ارتفاعات متفاوتی دارند، واسطه می شود. با این حال، در شکل و استفاده از مواد، مرکز کاملاً متمایز است. یک پوسته آلومینیومی نقره‌ای، که توسط پنجره‌های مربعی سوراخ شده، روی سقف و دیوارهای بیرونی کشیده شده است. ارتفاع پایین در گوشه اجازه می دهد تا نور خورشید وارد حیاط عقب شود. تعبیر خانه فرهنگ کودک غافلگیرکننده و تخیلی است: با سقف و نماها به همین صورت رفتار می شود و خانه مانند خانه های معمولی «شروع» و «پایان» ندارد.

شکل ۱۲- فضای داخلی خانه فرهنگ و هنر کپنهاک مانند یک دهکده کوهستانی (منبع: <https://urbannext.ne>).

فضای داخلی مانند یک دهکده کوهستانی سازماندهی شده است - تعدادی تجربیات فضایی و پیوندهای بصری جذاب را ارائه می دهد. سهم مهمی در طراحی مجموعه ای از کارگاه ها بود که به کودکان اجازه می داد ایده های خود را برای مرکز فرهنگی کودکان در آماگر توسعه دهند. طراحی داخلی فضاها به گونه ای است که دارای فضایی تخیلی در قابل پله ها، مبلمان و تزئینات می باشد. این سازه که در گوشه ای از خیابان قرار دارد، میان ساختمان های آجری مجاور، که ارتفاعات متفاوتی دارند، واسطه می شود. با این حال، در شکل و استفاده از مواد، مرکز کاملاً متمایز است. یک پوسته آلومینیومی نقره‌ای، که توسط پنجره‌های مربعی سوراخ شده، روی سقف و دیوارهای بیرونی کشیده شده است. ارتفاع پایین در گوشه اجازه می دهد تا نور خورشید وارد حیاط عقب شود. تعبیر خانه فرهنگ کودک غافلگیرکننده و تخیلی است. حجم L شکل در دو انتها به دو بلوک آجری موجود ثابت می شود تا حلقه‌ای پیوسته در اطراف یک حیاط تشکیل دهد و در گوشه آن شیب‌دار است تا دید ساکنان پشت آن را مسدود نکند.

۴-۴- نوبو مرکز بازی کودکان در سیدنی

طراحی باید کمتر تجویزی و شهودی تر برای تشویق بازی باشد. وقتی این امر محقق شود، بزرگسالان مجبور نیستند نحوه استفاده از فضا را راهنمایی کنند و هر درک از آن به یک تجربه یادگیری تبدیل می شود. NUBO، یک مرکز بازی کودکان در سیدنی، کودکان را تشویق می کند تا از طریق مفهوم بازی، تخیل و مهارت های اکتشافی خود را به کار گیرند. در NUBO، یک مرکز بازی کودکان در سیدنی، کودکان ۰ تا ۱۰ ساله تشویق می شوند تا تخیل، مهارت‌های اجتماعی و اکتشافی خود را به کار ببرند که همگی از طریق شیوه‌های مؤثر آموزش در دوران کودکی و مفهوم بازی تقویت می‌شوند. همانطور که مفهوم معنایش نشان می

دهد با پتانسیل نامحدودش به عنوان یک مرکز بازی محرک و فراگیر برای تشویق یادگیری، اکتشاف، تخیل بی حد و حصر دشوار است. کودکان در این محیط بسیار مورد احترام هستند، اما همیشه تحریک می شوند، در حالی که والدین تشویق می شوند تا از طریق آنها با آنها تعامل و تعامل داشته باشند.

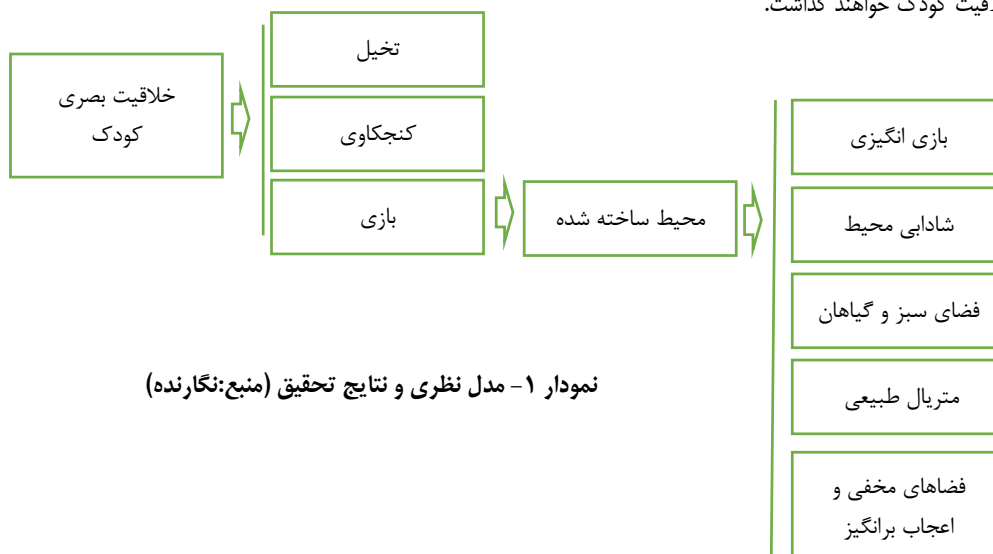

شکل ۱۳- نوبو مرکز بازی کودکان در سیدنی (منبع: <https://www.archdaily.com>).

NUBO دارای انواع فضاها و فعالیت های «بازی خالص» از جمله کتابخانه وسیع کودکان است. یک ساختمان و اتاق های پر از بلوک آبی بزرگ و کافه ای که در آن کودکان می توانند طیف وسیعی از غذاهای سالم درست کنند. و منطقه ای برای بازی فعال با فرصت هایی برای سر خوردن، بالا رفتن و پنهان شدن کامل شده است. به همان اندازه که این مکان برای کودکان مهم است و در آن لذت کافی و لازم را می برند. در اینجا امکاناتی پیش بینی شده است که والدین نیز همچنین با تعاملات فراوان در آن حضور داشته باشند. از بزرگسالان نیز دعوت می شود تا با کنجکاوی کودکان در کنار فرزندان خود استراحت کنند و حتی یاد بگیرند. «بازی ناب»، در نهایت، برای همه در این فضای خوب طراحی شده به معنای لذت بردن است. فضاهای اصلی آن کنجکاوی بچه ها را برآورده می کند و بر مفهوم «بازی ناب» برای ساخت و ایجاد تأکید می کند، و با امکاناتی که به دقت طراحی شده و به طور انعطاف پذیر برای کودکان دو تا هشت ساله مناسب است. طراحی کلی که برای کودکان در مراحل مختلف یادگیری برای ایمن و کاوش در کل فضا مناسب است، رویکردی مینیمالیستی را برای حذف مبلمان و تجهیزات غیر ضروری به کار می گیرد - فقط به اندازه کافی برای اختراع بازی های خودشان.

۵- یافته های تحقیق

آنچه که در روند تحقیق برداشت شد، بدین گونه است که محیط های ساخته شده نه فقط با جنبه های کالبدی بلکه از طریق سازمان روا نشناختی خود بر شکوفایی و خلاقیت بصری کودک اثر می گذارند. این محیط ها اگر به درستی و با توجه به خصوصیات جسمانی و روانی کودک طراحی شوند، با داشتن ویژگی هایی چون پیچیدگی، تحریک کنندگی و انعطاف پذیری این امکان را بوجود می آورند. همچنین محیط هایی که موجب سیالی فکر و آزادی در اکتشاف و روابط اجتماعی بیشتر در کودکان می شوند و آنها را به بازی در محیط دعوت میکنند، بر روند رشد خلاقیت تأثیر بیشتری خواهند داشت. همچنین باید عنوان کرد، اگر محیط های ساخته شده در ارتباط با طبیعت باشند و چشم انداز مطلوبی به طبیعت داشته باشند، قطعاً تأثیر مثبت بیشتری بر خلاقیت کودک خواهند گذاشت.

نمودار ۱- مدل نظری و نتایج تحقیق (منبع: نگارنده)

۶- نتیجه گیری

طراحی هرگونه محیطی برای کودکان بایستی از بعد خلاقیت، نیازمند انسجام، هماهنگی، برآیند کنجکاوی و حس جستجوگر کودک باشد. بر اساس مطالعات انجام شده، این پژوهش نشان میدهد که محیط مناسب طراحی شده برای کودک متناسب با بازی انگیزی، در سلامت روحی و جسمی کودکان موثر است. فضاهای سبز میتواند به عنوان عامل ایجاد خلاقیت بصری در کودکان مورد توجه قرار گیرد. به علاوه توجه و علاقه کودکان به فضای سبز و پارک ها موجب جذب کودکان به اینگونه محیط ها می گردد و از طرفی حضور کودک در طبیعت موجب میگردد تا بخش خلاق مغز او فعال گردد. با پیروی از متون تحقیق تخیل مهمترین رکن در انگیزش و پویایی کودک در محیط می باشد و انگاره های محیطی با توجه به این موضوع در ذهن کودک پرورش می یابند. لذا با توجه به بررسی متون نظری می توان راهکارهای زیر را پیشنهاد داد:

- وجود فضاهای طبیعی و مشارکتی کودکان که می تواند زمینه ساز خلاقیت کودک باشد مانند فضای نقاشی و بازی های پازل گونه
- توجه به مسائل کالبدی و عناصر سازنده بافت کالبدی ساختمان ها، فضای بازی
- استفاده از مسیر های خلاقانه در دسترسی های پیچیده و تعریف شده با ابزار و متریال مناسب کودک
- شفافیت محیطی جهت امنیت و آسایش کودک
- توجه به المان های محیطی که حس کنجکاوی را در کودک بر می انگیزند
- استفاده از الگوهای مبلمان های کودک و در قالب رنگ بندی های متنوع برای ایجاد محیط های گرد هم آیی، برای کودکان جهت تقویت تعاملات
- توجه به رنگ بندی و استفاده از رنگ های شاد در محیط های بازی و سرگرمی کودک
- توجه به کاشت درختان و بوته های سبز در مسیر های بازی و تفریح جهت سرزندگی و بروز خلاقیت کودک
- توجه به متریال های کودکانه و ترغیب کننده کودک و استفاده از احجام تخیلی در وسایل بازی کودکان

منابع

۱. آمابلی، ترزا (۱۳۷۵)، "شکوفایی خلاقیت کودکان"، ترجمه قاسم زاده، تهران، دنیای نو.
۲. ترابی زهره و اسلامی، غلامرضا (۱۳۹۰)، آموزش خلاق، هویت شهر، شماره ۱۴، صص ۳۷-۴۸.
۳. ادواردز، دو بونو (۱۳۹۳)، خلاقیت جدی، ترجمه قاسم بصیری و غفاری پور، تهران: انتشارات آبیژ.
۴. سیف، علی اکبر (۱۳۸۸)، تاثیر آموزش راهبردهای یادگیری مطالعه فراشناختی بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، مجله روانشناسی تربیتی، شماره نهم، صص ۵۷-۷۱.
۵. حسینی، افضل السادات (۱۳۷۶)، تحلیل ماهیت خلاقیت و شیوه های پرورش آن (رساله دکتری، «دانشگاه تربیت مدرس، تهران».
۶. دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۵)، فرهنگ لغت، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۷. شعاری نژاد، علی اکبر (۱۳۸۵)، روان شناسی رشد، تهران: نشر اطلاعات، چاپ نوزدهم ۱۳۸۸.
۸. عارف نیا، فرشته (۱۳۷۵)، نقاشی کودک و خلاقیت، نامه فرهنگ، شماره ۲۴.
۹. فرح پور بختیاری، هبوا (۱۳۸۸)، باغ کودک هزاره سوم، پایان نامه کارشناسی ارشد منظر، دانشگاه شهیدبهدشتی.
۱۰. قاسمی، سودابه (۱۳۹۳)، فرهنگ و آموزش کودکان، همایش ملی شهرسازی فرهنگ گرا، اصفهان.
۱۱. لنگ، جان (۱۳۸۳)، آفرینش نظریه معماری؛ نقش علوم رفتاری در طراحی محیط، ترجمه علیرضا عینی فر، تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ص ۹۴.
۱۲. مظفر فرهنگ باقر محمد و عظمتی حمیدرضا (۱۳۸۶)، نقش فضاهای باز محله در رشد و خلاقیت کودکان، فصلنامه باغ منظر، سال چهارم، شماره هشتم، صص ۵۹-۷۲.

13. Bell, P.A., Greene, T.C., Fisher, J.D. & Baum, A (2001). Environmental Psychology. London: Lawrence Erlbaum Associates Press.
14. Kaplan, R. and Kaplan, S. (1989). Experience of Nature. New York: Cambridge.
15. Lynch, K. (1960). The image of the city (Vol. 11). MIT press.
16. Mostaedi, A. (2006). Preschool and Kindergarten Architecture. Spain: Carles Broto i Comerma.
17. Said, I. (2006). "Architecture for Children: Understanding Children's Perceptions to the Built Environment", Paper written for the Department of Landscape Architecture, Faculty

of the Built Environment, Universiti Teknologi Malaysia, p. 1 – 6. Viewed 4 December 2010, <http://www.ijar.lit.az/pdf>

18. <https://www.archdaily.com>.
19. <https://urbannext.ne>.
20. <https://www.smarttiz.com>.
21. <https://www.archdaily.com>.